

Dél-Szlovákia folyami ökoszisztémáinak integrált kezelése

LIFE12 NAT/SK/000488 - RIVERMANAGEMENT

BESZÁMOLÓ A PROJEKT VÉGREHAJTÁSÁRÓL

Bevezetés

Naponta szembesülünk az éghajlat változásaival és az élővilág sokszínűségének a csökkenésével, amelyek drasztikus változásokat követelnek hazánkban az élővighoz való hozzáállásunkban. Az extrém szárazság, villámárvizek, növények és állatfajok csendes eltűnése a térségünkben szintén hozzájárultak ennek a projektnek a létrehozásához, amely a **Dél-Szlovákia folyami ökoszisztémáinak integrált kezelése** címet kapta. A nyitrai régió két fontos vizes élőhelyének helyreállítását tűztük ki célul. A vizes élőhelyek újraélesztése bemutatja a természetvédelem és a vizes élőhelyek ökoszisztémájának a javulása közti összefüggéseket. Elsősorban az árvízvédelem zöld formáit szeretnénk bemutatni, azokat a vízviszatarítási intézkedéseket, amelyek összhangban vannak a természetes folyamatokkal, és előnyöket szolgáltatnak a társadalmonak és a természetvédelemnek.

A globális változások és a válságok jelentősen meghatározták a projekt létrehozását. Az engedélyezési folyamatokat éritette a covid-19 –es járvány is, amely meghosszabbította az engedélyek beszerzését a megújítási munkálatok elkezdéséhez. A szomszédos Ukrajnában lévő katonai konfliktus és az ebből fakadó inflációval összekötött energetikai válság jelentősen megnövelték a kivitelezői munkálatok összegét és alapvetően befolyásolták a pályázati úton kiírt munkák költségvetését. A projekt csapata nagy kihívás előtt állt. Hogyan valósítuk meg a természet megújítására irányuló rég előkészített és megtervezett munkálatokat? A projekt elindítása

során sikerült elnyerni több, a projekt finanszírozását segítő kiegészítő pályázatot is, ennek köszönhetően a projektet teljes mértékben sikerült megvalósítani. Az adott terület újraélesztésének a teljes dokumentációját tartalmazza ez a jelentés, amely elérhető a nyilvánosság számára is.

Köszönjük mindazoknak, akik hozzájárultak a sikeres megvalósításhoz!

Projekt elnevezése: Dél-Szlovákiában található folyók élővilágának integrált kezelése

Projekt kódja: LIFE12 NAT/SK/000488

Projekt akronimja: LIFE RIVERMANAGEMENT

A projekt létrehozója/megalkotója:
SOS/BirdLife Slovensko

Költségvetés: 1 785 675,00 EUR

Társtámogató: EK: 892 837,50 EUR (50 %)

Társtámogató: MŽP SR: 737 661,88 EUR (41,31 %)

Saját befektetés: 155 175, 62 EUR (8,69 %)

A megvalósítás időtartama: XI. 2013 – VI. 2025

Párizsi mocsarak

Különleges Madárvédelmi Terület

5,5 ha helyreállított vízfelület
679 m helyreállított kanyarulat
497 m helyreállított fészkelőfal a gyurgyalagok számára
10 ha helyreállított rét

Helyszín: A Párizsi-mocsarak a nyitrai kerületben található, az érsekújvári járás déli részén, Köbölkút, Kisújfalun, Kürt és Magyar-szőgyén községek kataszteri területén.

Terület: 380 ha madárvédelmi terület, NPR 184 ha

A terület leírása: A Párizsi-mocsarakra kiterjedt nádas jellemző, amely a terület nagy részét borítja. A nádasok tömeges terjeszkedése a vizes élőhely lecsapolásának és a vízfolyás megváltozásának eredményeként következett be. A Párizsi mocsarak másodlagos tájszerkezetének és földhasználati módjának elemzése alapján Boltižiar, Petrovič és Mojses (2005) a rendelkezésre álló történelmi adatok, térképek és térinformatikai elemzések alapján a következőképpen modellezték a területen bekövetkező növény- és állatfajok változásának a lefolyását: 1782 és 1819 között a nyílt vízfelület területe 133–153 ha volt (a nyílt vízfelület és a nád aránya körülbelül 1:1), 1949 és 2001 között mindössze 8,12 ha, majd fokozatosan mindössze 1,31 hektárra csökkent. 2001 és 2014 között a nyílt vízi élőhelyek még kisebb területet képviseltek, a becslések szerint körülbelül 1 hektárt, ami a terület körülbelül 0,5%-a, az előrehaladó szukcesszió (növény- és állatfajok változása) és a téli nádkaszálás eltűnése, valamint az éghajlati válságok okozta aszály hatásai miatt.

Természetvédelmi kérdések: a terület fő problémája a múltbeli vízgazdálkodási beavatkozások. A legdrasztikusabb beavatkozásokra az 1960-as években került sor, amikor a mocsár közepén folyó Párizs-patakot jelentősen kimélyítették és szabályozták. A kiépített vízgazdálkodási infrastruktúra (lefolyócsillap, gát, elterelő csatorna) egy víztározót (poldert) hozott létre a területből, amelyben a folyófolyamatok, például az üledékszállítás, korlátozottak voltak. Ez a talajosodási és szukcessziós folyamatok felgyorsulását okozta, különösen a nádasok hatalmas terjeszkedését eredményezte. A mezőgazdaság (erózió, lefolyás, nitrogénműtrágyák, növényvédőszer használata) és a környező települések, amelyek a mai napig nem rendelkeznek csatornarendszerrel és szennyvíztisztító teleppel, szintén hozzájárulnak ezekhez a folyamatokhoz. A hagyományos gazdálkodás eltűnése a térségben, különösen a legeltetés és a rétek kaszálásának felhagyása, valamint a nád téli kaszálásának és betakarításának fokozatos eltűnése hozzájárul a biomassza további felhalmozódásához, a vizes élőhelyek eliszaposodásához, valamint a fokozatos kiszáradáshoz és túlnövekedéshez.

Megvalósított revitalizációs intézkedések

VÍZFELÜLETEK ÉS KANYARULATOK HELYREÁLLÍTÁSA

A revitalizációs intézkedések fő célja a nyíltvízi élőhelyek területének növelése volt. Szívókotró segítségével, a nádas és a fenéküledék eltávolításával kombinálva 5,5 hektár vízfelületet állítottak helyre, 679,19 m oldalirányú be- és kifolyási kanyarulatot, amelyek csatlakoznak a Párizsi-patakhhoz. A vízfelületeket a benőtt eredeti, 2014 és 2022 között kisebb, összesen 1 hektáros lagúnákat állítottak helyre TRUXOR géppel.

A Párizs patak vízterületeinek és kanyarulatainak helyreállítását célzó kiterjedt revitalizációs intézkedéseket az Európai Bizottság és a Szlovák Köztársaság Környezetvédelmi Minisztériuma által finanszírozott „Dél-Szlovákia folyami ökoszisztémáinak integrált kezelése LIFE12 NAT/SK/000488 – RiverManagement” projektek, valamint a Német Szövetségi Környezetvédelmi Alapítvány által támogatott „A Párizsi mocsarak különleges természetvédelmi területén élő madárfajok populációinak helyreállítása a vizes élőhelyek revitalizációja és a Párizs-patak kanyarulatainak rekonstrukciója révén” DBU 40224/01 számú projekt keretében finanszírozták, amely lehetővé tette a pénzügyileg költséges tevékenységek megvalósítását. A Slovenská sporiteľňa Alapítvány szintén hozzájárult a tevékenységek megvalósításához a „Párizsi mocsarak vízterületeinek revitalizációja”, a VÚB Alapítvány pedig a „A Párizsi mocsarak lagúnái” projekt keretében.

TÉLI NÁDKASZÁLÁS

A projekt során a nád téli kaszálásával és a biomassza eltávolításával enyhítettük a vizes élőhely túlnövekedésének, földesedésének és kiszáradásának ördögi körét. A projekt során összesen több mint 10 hektárnyi nádas kaszálását végeztük. A nádkaszálást egy jégen járó kis motoros géppel, bozótvágókkal és egy Truxor géppel végeztük.

SZÁNTÓFÖLDEK FÜVESÍTÉSE

A projekt során 10 hektáros területen biztosították a projekt keretében vásárolt vagy bérelt szántóföldek füvesítését. A füvesítés megszüntette a vizes élőhely közelében lévő szántók erózióját, megakadályozta a talaj és a növényvédőszeres vizes élőhelyre történő kimosódását. Ugyanakkor megfelelő táplálék élőhelyeket hoztak létre a mocsári rétihéjék, vadlibák és más területi védelem alatt álló fajok számára.

GYURGYALAGOK FÉSZKELŐFALAINAK HELYREÁLLÍTÁSA

Számos intézkedést hajtottak végre a fészkelő gyurgyalag (*Merops apiaster*) számára épített függőleges falak helyreállítására a korábbi homokbánya területén Kisújfalun. Összesen 497 méternyifészkelőfalat módosítottak és javították a körülményeket nemcsak a fészkelő gyurgyalagok, hanem a partifecske (*Ripariaria riparia*) számára is, amelyek például 2019-ben több mint 1400 párból álló kolóniát hoztak létre itt.

2,12 km helyreállított Zsitvafolyó kanyarulata
85 ha kaszált és legeltetett rét
155 ha javított vízrendszer
 A patakoldalirányú összeköttetésének helyreállítása

Zsitva-rétek

Különleges Madárvédelmi Terület

Helyszín: A Zsitva – ártér az Érsekújvári járás északi részén, Nagymánya, Gyarak (Kmeřovo), Szentmihályúr (Michal nad Žitavou) kataszterterületén található, és a Nyitrai kerületbe nyúlik be Zsitvagyarmat (Žitavce) kataszteri területén.

Terület: 155 ha madárvédelmi terület, 75 ha természetvédelmi terület

A terület leírása: A terület a Zsitva (Žitava) folyó eredeti ártéri rétjeinek és kanyarulatainak jellegzetességét mutatja. A Zsitva - ártér Természetvédelmi Terület része a Zsitva folyó vízgyűjtő területének néhány nagyobb rétkomplexuma, ezeknek jellemzője a gazdag hordalékflóra, melyet főként somárok képviselnek, a ritkább élőhelyek közül pedig a mocsárrétek (Cnidion venosi) is jelen vannak. A gyepek közösségeket a nagyobb sás-, perje-, valamint szigetserű és magas mocsári gyepek, például nád és széles levelű sásállományok is jellemzik. A Zsitva - ártér Természetvédelmi Területen és a Zsitva folyó Természetvédelmi Területén belül - a régi Zsitva völgyében - található ártéri erdőket ártéri puha fákból álló fás állomány alkotja. A védett terület déli részén időszakos mezői vizes élőhelyek találhatóak, amelyek csapadékúban bőséges években, vagy árvizek idején alakulnak ki szántóföldeken (a Zsitva folyó egykori réti és eredeti kanyarulatainak helyén).

Természetvédelmi kérdések: A terület alapvető problémája a múltbeli vízgazdálkodási beavatkozások, amelyek a Zsitva folyó szabályozása következtében a folyó ökoszisztémájának teljes pusztulását okozták. A szabályozott folyó medrét a terület legértékesebb részein mélyítették, elvágvá az összes kanyarulatot és eredeti medret. Az új medret körülbelül 2 méterrel mélyebbre ásták, mint az eredeti mederszint. Ezek a változások a terület radikális lecsapolását, a természetes árvizek teljes eltűnését és a vízháztartás összeomlását okozták. A szabályozást követő évtizedekben az élőhelyek negatív fejlődése, változása és a sajátos vízháztartású ártéri területek érzékeny rendszeréhez kötődő fajok pusztulása figyelhető meg. A kedvezőtlen fejlődést súlyosbította a réti élőhelyek szántása, melyet a szocialista földfejlesztés során mezőgazdasági termelés céljából végeztek. Több száz hektárnyi értékes rét és legelő veszett oda. A mesterségesen szabályozott vízrendszer nem felelt meg a terület természetvédelmi követelményeinek, és a természetes áradásokat ember által szabályozott vízszintemelési zsiliprendszer váltotta fel, amely nem töltötte be a természetes folyófunkciókat. Alapvető problémát okozott a földhasználat megváltozása és a hagyományos állattenyésztés eltűnése, amely a kommunizmus alatti államosítás eredménye. Az eredeti mellékágak és kanyarulatok, árvizek hiánya miatt fokozatosan eliszaposodnak, miközben a szabályozott, kiegyenesített folyó medre fokozatosan mélyül, és vízelvezető hatásának problémája folyamatosan növekszik az országban. A folyó érzéketlen szabályozása sem hozott alapvető előrelépést az árvízvédelemben. Árvizek esetén a szűk gátak közötti tér gyorsan feltöltődik, és a túlfolyó víz károkat okoz a településeken, ahelyett, hogy a mezőgazdasági tevékenység előtérbe helyezése miatt a nyílt vidékre engedné átfolyni a vizet.

Megvalósított revitalizációs intézkedések

VIZES ÉLŐHELYEK HELYREÁLLÍTÁSA

A Zsitva – ártér Természetvédelmi Területén 2,12 km hosszan helyreállítottuk a Zsitva folyó eredeti ágait és kanyarulatait. A helyreállítás az üledék, az iszap és a feltöltés eltávolításából állt, amelyek a terület egy részén az eredeti ágak eltűnését okozták. A terület egy részén az ágakat úgy modelleztük, hogy azok a teljes revitalizáció „szívéhez” kapcsolódhassanak. A revitalizáció alapvető feladata a vízháztartás természetessé tétele volt. A 2024-ig alkalmazott vízrendszert a martinovai gát révén valósították meg, amelyen keresztül a szabályozott Zsitva vízszintjének rezervációja és felduzzasztása után a víz a Martinovává-Mánya csatornán, azaz a Zsitva - ártér Természetvédelmi Területén keresztül, valamint a Zsitva folyó alatt betemetett kanyarulatot keresztül a Zsitva - ártér Természetvédelmi Területre jut, és Szentmihályúr kataszterterületén található Zsitva - ártér Természetvédelmi Területre ömlik. Az így szállított víz a zsilip zárása utána felduzzad és a kivezető zsilipen keresztül észak felé elöntötte a területet. Ez a mesterséges rendszer a tavasi árvizek idején és a vízháztartás fenntartása érdekében több negatívumot is hozott. Egyik például az, hogy a Martinovává-Mánya csatornán keresztül szállított víz áthalad a falvakon és a víztározón. Az Öreg-Zsitva vízszintje

problémákat okozott Szentmihályúrban. Ezért a revitalizáció keretén belül egy olyan rendszert valósítottak meg, amely a helyreállított ágakat közvetlenül a Zsitva szabályozott áramlásához csatlakoztatta, így a terület elöntése dinamikussá vált és egyben megoldódott a falu problémája. Erre a célra egy teljes medrű kőcsúszdát építettek rögzített küszöbrel a szabályozott patakra, hogy visszaállítsák a Žitavka mederszintjét eredeti állapotába. Ez biztosította a szabályozott Žitavka és a régi Žitavka helyreállított folyóágainak oldalirányú összeköttetését a Zsitva - ártér területén. Az intézkedés javította a vízellátást, és egyúttal megerősítette az árvízvédelmet a környező településeken a terület jobb vízgazdálkodásának köszönhetően. A hallépcsőként szolgáló teljes medrű csúszdát egy új bukó követi a Žitavka folyó bal oldali gátjában, amely biztosítja a Žitavka helyreállított ágainak elterelését a Zsitva - ártérterületén és a Žitavka-patakon Q270-es hozam mellett. A telepített zsilip lehetővé teszi a beáramlás szabályozását, ha szükséges, azonban a beállított kezelési sorrend bizonyos fokú dinamikát tesz lehetővé a területen zajló folyó folyamatok helyreállítása érdekében, azaz nagyobb vízhozam idején a zsilipet megemelik, hogy átöblítsék és elárasszák a területet, valamint eltávolítsák az üledéket.

VÍZGAZDÁLKODÁSI INFRASTRUKTÚRA JAVÍTÁSA

A végrehajtott revitalizációs intézkedések részeként javították a rossz műszaki állapotban lévő, vagy évtizedek óta sérült zsilipek és gátak állapotát is. Új zsilipet építettek a Zsitva - ártér Természetvédelmi Terület számára, amely megsérült, és nem tette lehetővé a víz kiáramlásának megfelelő szabályozását a területéről. A Zsitva – ártér Természetvédelmi Terület keresztgátját kijavították, és a gátkoronát a szabályozott Zsitva folyó védőgátjainak magasságába emelték azzal a céllal, hogy egy árvízvédelmi árapályt hozzanak létre, amely megakadályozza a folyó kiáradását a falvakban. A gátakat az új Zsitva folyón is kijavították és megemelték. Összesen 3 km gátat rekonstruáltak. Biztonsági túlfolyót építettek a bal oldali gátban az új vízbefogadó múnél a vízbefogadó mű és a csúszda felett, amelynek célja, hogy 100 a éves átlagot meghaladó vízállási szint esetén az árvíz automatikusan a Zsitva – ártér Természetvédelmi Területre terelje. Itt a víz kiárad és a megemelt és kijavított gátnak köszönhetően csökken az árhullám. Ez az intézkedés biztosítja a települések védelmét, amely a nem megfelelően elhelyezett túlfolyó gátak miatt vált szükségessé. Az intézkedéseket a Szlovák Vízgazdálkodási Társasággal szoros együttműködésben és partnerségben hajtották végre, szintén a norvég támogatások keretében megvalósuló ACC04P04 „Vizes élőhelyek helyreállítása – Nagy-Karcsa tó és Zsitva ártér” rövidítésű 2WetRest közös projekt keretében.

HAGYOMÁNYOS GAZDÁLKODÁS BEVEZETÉSE

A Gederi réteken az utolsó dokumentált szabad legeltetés 1992-re nyúlik vissza. Ezt követően a szarvasmarhák legeltetése megszűnt a réteken. 2015-ben bevezették a juh- és kecskelegelést, 2016-ban pedig a szarvasmarha-legelést. A legeltetés és a hagyományos gazdálkodás helyreállítása lehetővé tette létfontosságú legelők létrehozását, valamint számos növény- és madárfaj életkörülményeinek helyreállítását. Egyes fűfajok, mint a nád, a sás és a páka, valamint az idegenhonos és invazív fajok, különösen a kőrisslevelű juhar szukcessziója és terjeszkedése megszűnt a területen. A legeltetés biztosította és megfelelő feltételeket biztosított a védett területek helyreállításához, ugyanakkor támogatta a legelőkhöz kötődő ritka sztyeppei madárfajok előfordulását. A projekt során a terület 85 hektárján teremtették meg a legelőgazdálkodás feltételeit.

Te-
r-
ü-
let
le-
f-
rá-
sa:

458 m restaurált fészkelőfalak
a gyurgyalagnak

Alsó-Garam mente

Különleges Madárvédelmi Terület

Helyszín: Alsó-Garammenti Védett Körzet a Komáromi járásban a Bátorkeszi, Búcs, Dunaradvány kataszteri területeken, a Lévai járásban Ipolyásztó kataszteri területén „Felső határ” részében, az Érsekújvári járás Muzsla kataszteri területén

Terület: 229,32 hektár

A védett terület összesen 4 különálló területtől áll: homokdűnék Dunaradványon és Virten, Muzsla Jursky Chlm része és Búcs falvakban, és aktív anyagkitermelő hely Ipolyásztó felső határában.

Természetvédelmi kérdések: A gyurgyalag és a partifecske természetes függőleges falakban fészkel a folyók közelében, folyami teraszokon, amelyeket az árvizek során rendszeresen a folyóvíz alakított ki és tartott fenn. Az árvizek biztosították a folyópartok kimosott részeinek eltávolítását, ezáltal megakadályozva a falak túlnövését és a szárazföldi ragadozók fészkelőtelepekhöz való hozzáférését. Folyóink nagy részét azonban szabályozzák, a partvonalakat mesterségesen átrendezik, ezért a gyurgyalagok és partifecskek természetes fészkelőhelyei a partokon viszonylag ritkák. Ezek a madarak azonban szívesen foglalják el a másodlagos élőhelyeket, különösen a különféle bányákat, kavicsbányákat, anyaglerakókat, alapozási feltárásokat stb. Ezek a területek az erózió és az ebből következő, gyakran nem őshonos növényzet túlzott elterjedése miatt gyorsan eltűnnek.

Megvalósított
revitalizációs
intézkedések

A gyurgyalagok védelmét szolgáló fő intézkedések közé tartozik a megfelelő merőleges fészkelőfalak létrehozása kotrással, valamint az invazív növényzet, vagy invazív fás szárú növények szukcessziójának megszüntetése. A projekt tevékenységeinek részeként 458 m fészkelőfalat hoztak létre az Alsó-Garammenti Védett Területen, Dunaradvány és „Jurské Chlm” homokdűnék helyén. Ugyanakkor invazív, nem őshonos és invazív fákat távolítottak el a kezelt falakról, főként fehér akácot és mirigyes kőriszt.

A projekt keretén belül intenzív madármegfigyelést végeztek a Párizsi mocsarak, a Zsitva-láp és az Alsó-Garammente területén.

A projekttevékenységek a NATURA 2000 terület kiválasztott madárfajaira, összesen 7 madárfajra irányultak. Minden célfaj esetében a projekttevékenységek megvalósításának köszönhetően az átlagos fészkelő populáció növekedése valósult meg, amit sikernek tekintünk, különösen egyes, romló természetvédelmi helyzetű fajok (például a bőjtű réce, a kis vízicsibe, a kis pettyes vízicsibe) globális populációjának csökkenésére való tekintettel.

A projekt megvalósítását követő időszakban a kiválasztott madárfajok populációjának további növekedésére számítottunk, különösen a Párizsi mocsarak természetvédelmi területen található nyílt vízfelületek jelentős növekedése és a projekt eredményeinek fenntartása után az összes védett területen, biztosítva a megfelelő vízrendszert és élőhely-gazdálkodást.

	Költőállomány 2010-2013-ban a projekt megvalósítása előtt és a megfigyelés kezdeti időszakában
Bőjtű réce (<i>Spatula querquedula</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 1-2 költőpár • 120 -150 egyed vonulás alatt
Kis vízicsibe (<i>Zapornia parva</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 20 párt kereső hím a megfigyelt területeken
Barna rétihéja (<i>Circus aeruginosus</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 18 až 31 pár • átlag 25 pár • 60-80 egyed a vonulás idején
Pettyes vízicsibe (<i>Porzana porzana</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 1-3 párt kereső hím • átlag 2 párt kereső hím
Fülemülesitke (<i>Acrocephalus melanopogon</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 10-15 pár • átlag 13 pár
Törpegém (<i>Ixobrychus minutus</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 1-3 pár • átlag 2 pár
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 2-3 költőpár • 100-120 vonuló egyed • átlag 2,5 pár
Gyurgyalag (<i>Merops apiaster</i>)	<ul style="list-style-type: none"> • 65-105 pár • a teljes Alsó-Garammente Természeti védelmi terület (teljes) és a Párizsi mocsarak területén

Költőállomány a 2014-2025-ben években és a projekt alatt és a megfigyelések után	Állomány változása
<ul style="list-style-type: none"> • 5-10 költőpár • bizonyítottan 5 vezető hím a Zsitva-láp területén (2023) 5-8 költőpárral • 0-2 becsült költőpár a Párizsi mocsarak területén • maximum 113 vonuló egyed a Zsitva-láp területén, maximum 168 vonuló egyed 55 egyed a Párizsi mocsarak térségében 	<p>+ 500 % -os költőpár</p> <p>+ 12 % -os növekedés a megfigyelt területeken a migrációs állomány tekintetében</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 29 párt kereső hím: • 4 párt kereső hím a Zsitva-láp területén • 25 párt kereső hím a Párizsi mocsarak területén 	<p>+ 45 % -os növekedés a nyilvántartott párt kereső hímek esetében</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 20– 47 pár • 1-3 költőpár a Zsitva-láp területén • 19-44 költőpár a Párizsi mocsarakban • átlag 34 költőpár • maximum 35 nyilvántartott egyed a Párizsi mocsarakban és 64 egyed a Zsitva-lápon. 	<p>+ 42 % -os növekedés a költőpárok esetében</p> <p>+ 24 % -os növekedés a vonuló egyedek esetében</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 2-8 párt kereső hím • átlag 5 párt kereső hím 	<p>+300 % -os növekedés a párt kereső hímek esetében</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 8-25 pár • átlag 16 pár 	<p>+ 23 % -os növekedés a költőpárok becsült számával kapcsolatban a nyilvántartott éneklő hímek számának alapján</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 2-5 pár • 1pár a Zsitva-láp területén • 1-4 pár a Párizsi mocsarakban 	<p>+ 75 % -os növekedés a párt kereső hímek / költőpárok esetében</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 7-17 költőpár • 110-536 vonuló egyed • 5-15 pár a Párizsi mocsarakban, 2 pár a Zsitva láp területén • átlag 12 költőpár • 60-376 vonuló egyed a Zsitva-láp területén, 50-160 egyed a Párizsi mocsaraknál • átlag 323 vonuló egyed 	<p>+ 480 % -os növekedés a költőpárok esetében</p> <p>+ 269 % -os növekedés az átlag vonuló és telelő populáció esetében</p>
<ul style="list-style-type: none"> • 131-242 pár • Alsó-Garammente Természeti védelmi terület Gyarmati-hegy részén és a Virti homokdűnén • átlag 187 pár 	<p>+ 220 % -os növekedés a gyurgyalag populációban a 3 megfigyelt területen</p>

Egyéb fontos fészkelőfajok

A NATURA 2000 területek kiválasztott fajaira irányuló természetvédelmi tevékenységek más madárfajok számára is előnyösek, amelyek profitálnak a végrehajtott intézkedésekből. A fontosabb fajok közül a projektterületeken a következőket kell kiemelni:

A nagy kócsag (*Ardea alba*) jelentős költőkolóniát alkot a Párizsi mocsarak természetvédelmi területén. A projekttevékenységek hozzájárultak a költőkolónia fejlődéséhez. Átlagosan 20-114 pár kócsag fészkel itt. A legmagasabb, 114 költőpáros számot 2019-ben a nádas téli kaszálása után regisztrálták egy körülbelül 2 hektáros területen. Tavasszal a kócsag kolónia a lekaszált terület közelébe költözött, ahol a madarak táplálékot kerestek, míg a nádas újra be nem borította az ingoványt. Ezzel egyidejűleg 2015 és 2019 között kisebb vízfelületek tisztítására irányuló munkálatokat végeztek, ami hozzájárult a faj táplálékbázisának javításához.

A vörös gém (*Ardea purpurea*) a Párizsi mocsarak ritka költőfaja. 2014 és 2022 között a költőpopulációt 1-3 párra becsülték. 2023-ban 5 pár költését igazolták. 2025-re a populáció 8 költőpárra nőtt. A kezelési intézkedések, valamint a faj számára vízfelületek és táplálékforrások létrehozása hozzájárult a költőpopuláció növekedéséhez.

A bölömbika (*Botaurus stellaris*) ritka faj a Párizsi-mocsarakban, és a projekt tevékenységeinek végrehajtása során megerősítést nyert, hogy a faj egyértelműen reagál a kezelési intézkedésekre. Az öreg nádasok kaszálása és biotóp mozaikok létrehozása után a tavaszi időszakban a faj hangadásait mindig rögzítették a Párizsi-mocsarakban.

A kanalas réce (*Spatula clypeata*) egy ritka fészkelő vándorréce faj Szlovákiában. A faj a múltban a Zsitva – ártéren fészkel. A vizes élőhelyek folyamatos változása után fészkelőfajként eltűnt. A legeltetés bevezetése után feljegyeztük a fészkelőpárokat, és feltételeztük, hogy a faj 2020-tól fog fészkelni a területen. A sikeres fészkelést 2023-ban erősítették meg, amikor 2023. július 3-án két fiókát nevelő tojót figyeltek meg 4+4 többnapos fiókával.

A csörgőréce (*Anas crecca*) az egyik legnépesebb vonulócs tevelő faj a megfigyelt területeken. A regisztrált maximum 424 egyed a Zsitva – ártér Természetvédelmi Területen és 229 egyed a Párizsi mocsarak Természetvédelmi Területen. A Zsitva - ártéren a költési időszakban is előfordul, és feltételezzük, hogy költ. 2025-ben 1 párt ismételtén megfigyeltünk, amikor a nőtény felváltva hiányzott, a hím pedig egy helyen örködött a sásállományok közelében. 2023-ban egy kifejlett párt is megfigyeltünk 2 már repülni képes egyeddel, amiből arra következtetünk, hogy a faj fészket rakott a területen.

A piros lábú cankó (*Tringa totanus*) az élőhely-gazdálkodás bevezetése után rendszeresen fészkel a Zsitva síkságon, 1-3 párral. Főként elárasztott, alacsony növényzetű legelőket használ.

A bibic (*Vanellus vanellus*) rendszeresen fészkelő faj mindkét megfigyelt vizes élőhelyen. Jellemző a Zsitva - ártérre, ahol gyakrabban fészkel, 4-16 párral. Ritkábban fészkel a Párizsi-mocsarakban, 1-3 párral. Azok közé a fajok közé tartozik, amelyek profitálnak a kezelési és revitalizációs intézkedésekből, mint például a nedves réteken való legeltetés és a réti vizes élőhelyek kaszálása.

A projekttevékenységek hatása a kiválasztott gyakori vízi ésréti madárfajokra

A guvat (*Rallus aquaticus*) jól fejlett növényzettel és megfelelő vízszlappal rendelkező vizes élőhelyeken fészkel. Mindkét vizes élőhely projektterület alkalmas fészkelőhely a faj számára. A projekt megvalósítása igazolta a réti vizes élőhelyek extenzív és mozaikos kezelésének pozitív hatását kaszálás és legeltetés révén, különös tekintettel a megfelelő vízgazdálkodási szabályozásra. A Zsitva – ártéri folyó ökoszisztémájának revitalizációjának és a végrehajtott vízviszatarítási intézkedéseknek köszönhetően a fészkelő populáció 30%-kal nőtt.

A sárga billegető (*Motacilla flava*) a Zsitva – ártér tipikus réti madárfaja, és ott viszonylag nagy egyedsűrűséget ér el. A területen a legeltetés jobb feltételeket teremt a táplálékgyűjtéshez és a nagyobb fészkelési sikerhez. 30-40 párral fészkel a területen, és 200-400 egyeddel vonul, a vándorló csapatok az állatállomány közelében tartózkodnak, ahol rovarokra vadásznak.

A fehér gólya (*Ciconia ciconia*) a Zsitva – ártér Természetvédelmi Területhez szomszédos, környező falvakban fészkel. Az intenzív mezőgazdasági hatások által befolyásolt tájat vadászterületként használja a tágabb területről történő fészkelések, valamint a vonulási időszak alatt is. A kezelési és revitalizációs intézkedések hozzájárultak a terület vonzerejének növeléséhez a faj számára. A projekt megvalósításához kapcsolódóan 2022-ben új fehérgólyafészket hoztak létre Szentmihályúrbán, a terület táplálékforrásainak növekedése miatt. A fehér gólyák előfordulása különösen a vonulási időszakban nőtt, amikor 10-35 egyedből álló csapatokat regisztrálnak, míg 2022 óta rendszeresen előfordul májusban 20-35 egyedből álló, nem költőgólyák, amelyek a jó táplálékviszonyoknak köszönhetően több hétig is a területen maradnak. A költési időszakban a fészkelő madarak ide repülnek táplálékkeresésre, amely a terület legeltetési gazdálkodásának köszönhetően itt rendelkezésre áll. A gyűrűzött gólyák számlálásán keresztül ismert, hogy a fészkelő gólyák 10 km távolságból is elrepülnek a réti vadászterületekre.

A fekete gólya (*Ciconia nigra*) a vizes élőhelyeket használja táplálékkeresésre. Az alföldön a vizes élőhelyek különösen fontosak a vonulás során. A laterális összeköttetések sikeres helyreállításának köszönhetően javultak a halak vándorlásának lehetőségei a Zsitva - ártér KVT területére, ami hozzájárult a feketególyák táplálékforrásainak javulásához. A 2025-ös őszi vonulás során akár 40 feketególya is hosszú ideig a területen tartózkodott, a Zsitva - ártér KVT területén található Zsitva folyó helyreállított ágában vadászva azokra a halakra, amelyek a patak és az ártér helyreállított laterális összeköttetése miatt özönlenek a területre.

A sárszalonka (*Gallinago gallinago*) vizes élőhelyeken vonul. A Zsitva – ártéren vonulási időszakában jelentős számban fordul elő, amikor tavasszal és ősszel a sekély, övezett, iszapos területeket kedveli. Nagy számban, többtucat egyedben fordul elő, a Zsitva – ártér Természetvédelmi Területén, 2023-ban maximum 110 egyedről számoltak be.

A nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*) egy gyakori nádirigó a Párizsi mocsarak Természetvédelmi Területen. Azonban előfordulása szorosan összefügg az élőhelyi viszonyokkal, különösen a nádasok állapotával, az új és az elhalt biomassza arányával, valamint a terület elárasztásának mértékével. A monitorozás során egyértelműen kimutatták a nád- vágás és a nádasok és a vízfelületek közötti átmeneti élőhelyek létrehozásának pozitív hatását. A CES kutatásrészeként kimutatták, hogy a revitalizált lagúnák körüli fogási vonalon a vízfelületek kezelése és helyreállítása után a faj populációja a 2020-2024-es években 8-10 gyűrűzött egyedről 2025-re 39 gyűrűzött egyedre nőtt, ami közelítő szörös növekedést jelent.

Egyéb fontos nem költőfajok

A Zsitva-síkságon a rétek extenzív legeltetése és kaszálása formájában megvalósuló gazdálkodás megfelelő feltételeket teremt számos ritka madárfaj számára, amelyek előfordulása a legelői tájhoz kapcsolódik. A legeltetés bevezetése óta számos legelői és sztyepei madárfajt figyeltek meg a területen, például: európai szalóka, kis őrgébics, kékvércse, pásztorgém, kis vizicsibe, barna íbisz, kanalasgém, nagy goda, lilebíbic, székicsér, feketeszárnyú székicsér, bütykös ásólúd, ázsiai pettyesiile, kígyászölyv.

Barna rétihéja jeladós megfigyelése

2014 és 2022 között 10 mocsári rétihéját láttak el telemetrikus jeladókkal. A fajjal kapcsolatos kutatás célja a védett terület és környezete használatának, valamint az élőhelyek vonulás közbeni használatának és a faj telelőhelyeire való vándorlásának megfigyelése volt. A Zsitva – ártér védett területen költő és vonuló rétihéják élőhelyére vonatkozó adatok a szélerrőművek építésének iránymutatásában is segítettek, ami közvetlenül veszélyeztette volna a faj létét a NATURA 2000 területvédett területeként. A mocsári rétihéják afrikába történő vándorlása hozta meg az első ismereteket populációink nyugat-afrikai régióbeli teleléséről olyan országokba, mint Mali, Niger és Nigéria, így a projekt hozzájárult a faj Nyugat-Szlovákiában költő populációinak vándorlási stratégiájának megismeréséhez is.

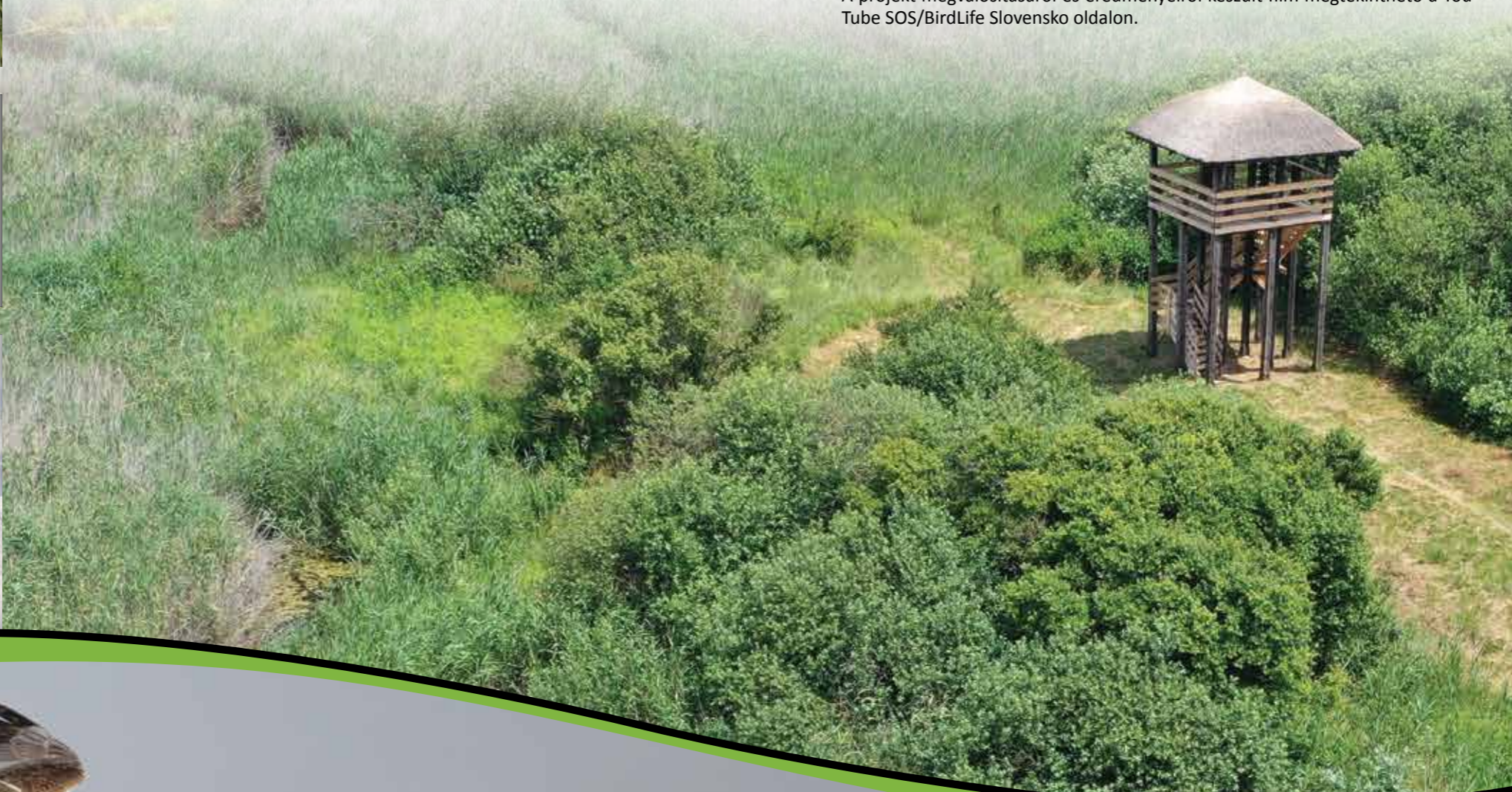

A területek természeti értékeinek megismertetése és népszerűsítése

A területek természeti értékeit a projektterületeken a helyi lakosok, a nagyközönség és az iskolák számára szervezett kirándulások és előadások során ismertették meg a látogatók. 37 kirándulást szerveztünk 792 résztvevővel, 14 előadást és beszélgetést 477 résztvevővel, 2 ornitológiai tábort és 8 információs standot szerveztünk.

A területek látogatói számára egy kilátótornyot építettünk a Zsitva – ártér Természetvédelmi Területen, és felújítottuk a Párizsi mocsarak Természetvédelmi Területen található kilátótornyot. 20 információs táblát helyeztünk el a területeken, amelyek tájékoztatják a látogatókat a területek természeti értékeiről.

A projekt megvalósításáról és eredményeiről készült film megtekinthető a YouTube SOS/BirdLife Slovensko oldalon.

Kiadta a Szlovák Madártani
Egyesület/BirdLife Szlovákia
a LIFE12 NAT/SK/000488
A folyami ökoszisztémák
integrált kezelése
Dél-Szlovákiában című
projekt keretében.

A projektet támogatta
az Európai Bizottság
és a Szlovák Köztársaság
Környezetvédelmi
Minisztériuma.

Fotók: Bohuš Čičel, Ján Gúgh, Andrej Chudý, Ján Svetlík
Kiadás éve: 2025 | Példányszám: 350 darab